

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

2016-06-28

Förskoleprogram för de
kommunala förskolorna

Innehåll

1	Inledning	3
2	Lärande och utveckling	4
3	Värderingar och trygghet.....	5
4	Barngruppernas storlek och sammansättning	6
5	Samverkan.....	8
6	Styrning och ledning	10
7	Förhållningssätt	11
8	Två utvecklingsperspektiv – pedagogiken och pedagogen.....	12
9	Fyra strategier.....	15
10	Referenser	16

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

1 Inledning

Barn är inte, barn blir i ett sammanhang, och lärandet sker i oförutsägbara banor, något vi inom förskolan kallar för rhizomatiskt lärande. Det sker i mötet med olika miljöer och olika material och framförallt i mötet med vuxna och andra barn. I detta viktiga möte kan trygghet, lärande och utveckling utifrån barnets förmåga, uppstå eller inte. Den pedagogiska miljö som barn i förskolan bör ha tillgång till möjliggörs av medvetna vuxna. I förskolans läroplan formuleras kunskapssynen utifrån De fyra F:en, Fakta, Färdigheter, Förståelse och Förtrogenhet. Detta vidgar synen på vad kunskap är och hur lärande går till.

I detta förskoleprogram dokumenteras det ställningstagande som ligger till grund för utbildning och undervisning med en hög, likvärdig kvalitet för de kommunala förskolornas, alla barn. Detta är ett ställningstagande som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det utmynnar både i mätbara önskade resultat samt i strategier. Dessa ligger i linje med läroplanens strävansmål samt utbildningskontorets, förskolechefernas och deras ledningsgruppers vision om vad barn i förskolorna har rätt till och vilken människo- och kunskapssyn detta kräver.

Kungsängen

2016-08-23

Kaj Söder, Utbildningschef

2 Lärande och utveckling

I förskolans uppdrag som startar i skollagen (2010:800) och som inleder läroplanen för förskolan fastslås uppdraget, att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

I förskolans uppdrag ingår att skapa lust och motivation samt förutsättningar för barns lärande inom kunskapsområdena: kreativitet, självuppfattning, ansvar och genomförande, tänkande och analys, kommunikation och sociala relationer samt empati. Enligt skolverkets forskningsinsats; *Att utmana och stimulera barns lärande och utveckling i förskolan* (2014), synliggörs att lärande och utveckling sker: *Genom att pedagogen gör något* med underkategorierna: förstärkande, tillåtande, avvaktande, upplysande, rolltagande, förklarande, konkretiserande och lärande. Samt *genom att pedagogen uppmanar eller uppmanar barnet att göra något* med underkategorierna: erinrande, undersökande, prövande, hypotesskapande, erfارande och problematiserande.

Då det är förskolechefen tillsammans med förskolläraren som har ett utökat ansvar för att leda mot strävansmålen ser vi behov av att satsa på en vidareutveckling av förskolechefers och förskollärares förmåga att leda sin verksamhet mot uppsatta mål. Syftet är att utveckla modiga ledare som med ett coachande förhållningssätt och tar tag i det som inte fungerar. Vi vill säkerställa vissa nyckelbeteenden i vår organisation och för att nå dit behöver vi skapa samsyn kring olika begrepp och hur de levandegörs i verksamheten, t.ex. respektfullt bemötande och medforskande pedagog.

Önskat resultat: Barn i vår kommun får med förskolans stöd, möjlighet att utveckla kunskaper och värden och de ges möjligheten att utveckla lusten att lära.

3 Värderingar och trygghet

Förskolans uppdrag är enligt läroplanen att lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Alla barn ska få erfara den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen.

Enligt Läroplan för förskolan Lpfö 98(2010) ska trygghet vara något som ska präglade arbetet i förskolan och erbjudas som en självklar och central del av barnens vardag. Trygghet är enligt Broberg m.fl. (2012) en förutsättning för lärande, eftersom forskningen visar att otrygga barn inte kan utforska och lära utan att de först behöver få sina behov av trygg anknytning tillgodosedda. De behöver känna att det finns en vuxen i närheten som kan trösta och uppmuntra dem när de stöter på utmaningar och svårigheter. Det är därför av stor vikt att samtliga förskolor arbetar mycket medvetet med att skapa en trygg bas för alla barn. Varje barn i förskolan behöver flera personer som de har knutit an till och kan vända sig till när de behöver.

Varje förskola har därför sin egen *Plan mot diskriminering och kränkande behandling* samt använder Specialpedagogiska skolmyndighetens *Tillgänglighetsverktyg* för att säkerställa tryggheten för varje barn. Arbetet revideras årligen för att säkerställa att det finns kända och fungerande rutiner i verksamheten. I systematiska barnkonsekvensanalyser och uppföljningar säkerställer förskolechefen att alla barn får det de behöver gällande trygghet, lärande och utveckling. Detta görs genom att åtgärder vidtas när brister upptäcks.

Önskat resultat: Förskolan ska fungera som en trygg bas för alla barn, där det finns vuxna att knyta an till som har förmåga att trösta barnet, samt andra barn i gruppen att känna trygghet med.

4 Barngruppernas storlek och sammansättning

I läroplanen (2010) ges förskolechefen ett särskilt ansvar för att verksamheten utformas så att barn får det särskilda stöd och den hjälp och de utmaningar de behöver i detta ingår ansvaret för barngruppernas storlek och sammansättning. Huvudmannen ska i sin tur skapa förutsättningar för förskolechefen att ta detta ansvar.

Enligt Skolverkets riktlinjer ska barn i åldrarna ett till tre år gå i en grupp på max tolv barn. För fyra-femåringar är maxantalet femton barn per grupp.

Hur stor grupp som är lämplig beror på många olika saker, som gruppens sammansättning och antalet pedagoger. Enligt Sheridan och Williams (2016) forskning är barngruppen för stor när vuxna blir stressade och inte hinner med barnen och att arbeta utifrån läroplansmålen eller när barn inte blir sedda eller delaktiga. Barngruppen är för liten när de vuxna blir överflödiga och när barn inte hittar kamrater. Hur lärmiljön är uppbyggd, lokalernas utformning, barns språkutveckling, personaltäthet, personalens utbildning och kompetens och hur förskolan väljer att organisera arbetet är andra faktorer som påverkar kvaliteten och upplevelsen av barngruppens storlek.

Förskolechefens uppdrag är att ansvara för barngruppernas storlek och sammansättning så att alla barn i förskolan får trygghet, utveckling och lärande utifrån sin förmåga. Detta kräver en möjlighet till flexibilitet utifrån pedagogernas och förskolechefens bedömning. Vissa grupper kan idag inte vara så stora på grund av barns olika behov medan andra grupper kan ha betydligt fler barn och fungera utmärkt. Arbets sättet i våra kommunala förskolor innebär att barnen är uppdelade i flera smågrupper under dagen. Målsättningen med detta är att alla barn ska ha en trygg anknytning till vuxna i förskolan samt att de ska få rika tillfällen till delaktighet och inflytande i förskolans vardag.

Framför allt är vikten av kontinuitet, med ett begränsat antal vuxna, ett riktmärke som länge har efterfrågats. Detta kan dock försvåra möjligheten att erbjuda alla vårdnadshavare en placering där de önskar, men *barnets bästa* är överordnat detta. Det är alltid nödvändigt att anpassa personaltäthet och gruppstorlek till de förutsättningar som råder i varje förskola. Det finns inga belägg för att det skulle finnas någon bestämd gruppstorlek eller personaltäthet som är optimal i alla sammanhang. Förutsättningarna varierar från grupp till grupp och från tid till annan.

Förskoleprogram för de
kommunala förskolorna

Att definiera vad vi avser med en barngrupp, en avdelning eller en hemvist är en del i förskolechefens långsiktiga arbete med barngruppernas storlek och sammansättning. Som förskolechef bör man idag tillämpa arbete med barnkonsekvensanalys som stöd i arbetet. Detta är en del av förskolornas systematiska kvalitetsarbete som följs upp av huvudmannen 2 gånger per år. Huvudmannen kommer att ta hänsyn till samtliga faktorer som utbildning, kompetens, personalsammansättning, valt arbetsätt och förskolans fysiska miljö i de samtal som förs med förskolechefer kring val av organisation.

Önskat resultat: Särskild hänsyn till gruppstorlek, sammansättning och kontinuitet för barnen skall tas vid alla större förändringar i den vardagliga organisationen på våra förskolor.

5 Samverkan

Enligt Läroplanen (2010) skall förskollärare ansvara för ”att ge föräldrarna möjligheter till delaktighet i verksamheten och att utöva inflytande över hur målen konkretiseras i den pedagogiska planeringen”. Arbetslaget ska ta hänsyn till föräldrars ståndpunkter under planläggning och verkställande av det pedagogiska arbetet.

Flising och Fredriksson (1996) menar att pedagoger i förskolan har en yrkesroll som ger dem skyldighet att ha kontakt med föräldrarna. Föräldrar däremot, är att betrakta som privata personer. Med detta menas att föräldrar inte har samma skyldighet att samverka med förskolan. Med andra ord kan inget tvinga en förälder till att samverka med förskolan. Däremot ingår det i pedagogens professionella uppdrag att under hela förskoletiden arbeta för goda relationer med alla vårdnadshavare. Föräldrasamverkan eller samarbetet mellan förskolan och hemmet är väsentligt för barnets välbefinnande. Jensen och Jensen (2008) anser att syftet med föräldrasamverkan är att gynna barnets utveckling och självständighet och att se till att det mår väl. Åberg och Tagutchi (2005), menar att en relation med föräldrar som präglas av lyssnande, stimulerar deras engagemang i verksamheten. Sandberg och Vuorinen (2007) som menar att när pedagog och föräldern har samma sätt att tänka kring verksamheten och barn blir samverkan lättare att uppnå. Jensen och Jensen (2008) anser även att pedagoger bör reflektera över sina ”blinda fläckar” och över ”sidor/reaktioner hos sig själv”. Enligt dem är detta viktigt för att pedagoger sedan skall kunna utveckla sina kompetenser och för att kunna hålla en professionell kommunikation med alla föräldrar.

Strategier för att skapa förutsättningar för föräldrasamverkan:

- Dialog
- Lyssnande
- Återkoppling
- Kollegialt lärande på förskolan mellan pedagoger i syfte att hitta lösningar och lära av varandra för att ständigt förbättra och utveckla samverkan med vårdnadshavarna.

Önskat resultat: Vårdnadshavare upplever att barnens bästa är i fokus hos pedagogerna. De känner även delaktighet i verksamheten och att deras synpunkter är viktiga för förskolan.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

Samverkan med förskoleklass

Verksamheterna har en gemensam handlingsplan för hur man på bästa sätt och utifrån lokala förutsättningar arbetar med övergång och samverkan mellan förskola och skola. I handlingsplanerna regleras vad, hur och när olika aktiviteter ska genomföras. Det handlar bland annat om val av skola, besök hos varandra, olika mötesformer, överlämnanden, barn i behov av särskilt stöd och uppföljningar. Det är rektorer och förskolechefer som tillsammans driver detta arbete i enlighet med skolverkets riktlinjer, men det är pedagogerna i respektive verksamhet som tillsammans med barnen genomför arbetet.

Önskat resultat: Detta systematiska arbete bidrar till att övergången till skolan sker på ett målmedvetet sätt, där barnen och vårdnadshavare ska kunna känna sig både trygga och förväntansfulla.

Studie och yrkesvägledning förskola

I förskolan handlar vägledningsarbetet enligt kommunens framtagna riktlinjer främst om att skapa insikter och förståelse för sig själv och sin omvärld. Genom positiva upplevelser ska barnen inspireras till att utforska omvärlden för att skapa nyfikenhet och framtidstro.

Enligt utbildningskontorets riktlinje för Studie- och yrkesvägledning ska förskolan arbeta med nedanstående mål.

Förskolans mål	Moment/ Aktiviteter för att uppnå målen Exempel på aktiviteter	Ansvar
Här handlar det om att tydligöra genusperspektiv och att träna barnen i självkännedom.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tema- lär känna sig själv (t.ex. Stopp! Min kropp) ✓ Måla, skapa/presentera sig själv ✓ Bjud in olika yrkesgrupper/föräldrar som berättar om sina yrken. ✓ Studiebesök på arbetsplatser 	Arbetslagen

Studie- och yrkesvägledaren är konsultativ resurs för arbetslagen.

6 Styrning och ledning

Systematiskt kvalitetsarbete består av uppföljning, utvärdering, analys, åtgärder och utveckling av verksamheten med barnets bästa i fokus. Det åligger såväl huvudman som förskolechef att säkerställa kvaliteten på verksamheten med ett sådant arbete.

Syftet är att få kunskap om hur förskolans kvalitet dvs. verksamhetens organisation, innehåll och genomförande kan utvecklas så att varje barn ges bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver både verksamhetens förmåga att möta varje barns behov samt barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras.

- Barnkonsekvensanalyser görs systematiskt och följs upp och dessa påverkar beslut om barngruppernas storlek och sammansättning, lärmiljöernas utformning samt personaltätheten.
- Varje förskolechef tar fram en kompetensutvecklingsplan utifrån resultat från sina analyser av verksamhetens förmåga att skapa trygghet, lärande och utveckling för alla barn.
- I möjligaste mån rekrytera medarbetare med rätt kompetens utifrån den verksamhet som ska bedrivas.
- Arbeta med barnhälsoprocessen genom systematiska barnsäkerhetsronder och en näringsriktig kost som följer kommunens måltidspolicy och miljöledningsmål.

Detta görs likvärdigt i alla förskolor och i nära samarbete med Utbildningskontoret.

Önskat resultat: Förskoleverksamheten håller en jämn hög kvalitet där utveckling/lärande och trygghet bildar en helhet.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

7 Förhållningssätt

Pedagoger som tar ett steg tillbaka och lyssnar in barnen har ett förhållningssätt som gynnar såväl barnens trygghet som lärande enligt Sheridan, Pramling Samuelsson & Johansson (2009, s. 20-21).

Samtliga förskolechefer beskriver, i sitt systematiska kvalitetsarbete, sin enhet utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Pedagogerna är medforskande och tillsammans utgår de från barnets intressen, tankar och teorier. Detta utgör själva fundamentet till förskoleverksamheten. Förhållningsättet med både barnet och pedagogen som tillsammans utforskar och upptäcker är något som direkt kan kopplas till Lev Vygotskij, vars teorier om lärande är en central del av den reviderade läroplanens intentioner.

I förskolorna dokumenteras barnens förändrade kunnande löpande i form av pedagogisk dokumentation. Barnen är delaktiga i reflektioner kring sitt eget lärande och utveckling.

Miljöerna ska vara självinstruerande och tydliga för alla barn. Miljöerna ska öka möjligheten till mötesplatser mellan barn-barn och mellan barn-vuxna. Det är en lärande miljö som möjliggör möten i den proximala utvecklingszonen och som i sin tur, med pedagogernas hjälp, ökar utveckling och lärande kring alla av läroplanens strävans mål.

Önskat resultat: Nyfikna pedagoger som ser saker och ting ur barnens perspektiv och vill ta tillvara barnets kompetenser. Samtidigt som de har kompetens att tillföra det barnen behöver utveckla för att nå strävansmålen i läroplanen. Pedagogiska lärmiljöer som tar avstamp i varje barngrupps intressen och behov och därför är föränderlig och i ständig utveckling.

Förskoleprogram för de
kommunala förskolorna

8 Två utvecklingsperspektiv – pedagogiken och pedagogen

Verksamheten i de kommunala förskolorna har som gemensamt mål att utvecklas utifrån vad Cederholm (2010) kallar två utvecklingsperspektiv: Pedagogiken (verksamhetens innehåll och utveckling enligt styrdokumentet) med ett tydligt barnperspektiv och Pedagogen (medarbetare och hur de bedriver och utvecklar verksamheten).

Pedagogiken

För att utveckla pedagogiken inom förskolan i en hållbar riktning behöver vi enligt Cederholm (2010) arbeta, för att stimulera fler olika insatser. Utifrån det systematiska kvalitetsarbete som förskolecheferna i Upplands-Bro kommun har gjort och den efterföljande analysen har fyra utvecklings områden blivit synliggjorda. Via dessa fyra områden blir, hela läroplanens uppdrag synligt.

1. **Literacy** (språklig kompetens, men med det vidgade synsätt på vad som avses med språk)

Det exakta ordet literacy finns inte omnämnt någonstans i förskolans styrdokument, dock finns det inneboende i följande strävans mål, i läroplanen:

Förskolan ska sträva efter att varje barn

- *utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa.*
- *Utvecklar intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och deras kommunikativa funktioner.*

Genom att vinna kunskap om hur vi pedagoger i förskolan skapar förutsättningar för barnen att använda sig utav literacy, kan vi öka barns möjligheter att möta språk genom ett oändligt antal olika uttrycks sätt.

2. **Pedagogiska lärmiljöer**

I förskolechefens uppdrag ingår att ta ansvar för att förskolans lärandemiljö utformas så att barnen får tillgång till en variationsrik miljö och material för utveckling och

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

lärande. Miljöerna skall vara tillgängliga och utmana alla barn, utifrån förmåga. Miljön som skapas skall underlätta för barnen att vara nyfikna, självständiga och forskande och enligt Kennedy (1999) och Johansson & Pramling - Samuelsson (2003) måste diskussionerna om hur man förändrar miljön hållas levande. Genom att man skapar miljöer som bygger på att ge barnen möjlighet till självständighet, skapar man samtidigt mer tid till förskollärare och arbetslag att användas för dokumentationer och observationer av barnen och deras möte med miljö och material samt deras lekar.

3. Hållbar utveckling

Förskolan ska enligt läroplanen (2010) lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid.

De pedagogiska verksamheterna kan direkt bidra till en mer hållbar utveckling genom att minska verksamhetens miljöpåverkan, till exempel genom vår plan för giftfri förskola som antogs av den politiska nämnden i februari 2016. Framförallt bidrar vi indirekt via det långsiktiga arbetet med att skapa medvetna samhällsmedborgare med stor insikt kring hållbarhetsfrågorna. Ett arbete som påbörjas redan vid förskolestarten via verksamheternas engagemang i Grön Flagga.

Medveten användning av återvinningsmaterial är en annan strategi för ökad hållbar utveckling i förskolan och har flera syften. Pedagogiskt främjar olika tilläggsmaterial tanken om barnet som konstruktör. Materialet kan bli vad barnet önskar och erbjuder ett utforskande av olika egenskaper och användningsområdena. Materialet är könsneutralt och bidrar till jämställdhetsarbetet på förskolan. Barns förmåga att fantasera och föreställa sig utmanas och utvecklas. Ekologiskt främjar återvinningsmaterial en värdegrundsaspekt. Vi tar hand om saker och använder dem igen. Allt material kan bli värdefullt. Ekonomiskt bidrar användandet av återvinningsmaterial till minskade inköp av annat ”färdigt” och/eller ”nytt” material. Att återanvända blir meningsfullt för barn och vuxna i detta sammanhang.

4. Pedagogisk dokumentation

Den kunskap som förskollärare och arbetslag får genom att dokumentera kan användas för att vidareutveckla arbetet med barnen och deras miljö. Kennedy (1999)

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

anser att genom dokumentation kan lärarna även hjälpa barnen att få syn på sin egen inlärningsprocess. Detta kan hjälpa barnen att minnas, reflektera och diskutera vad de har gjort vilket i sin tur leder till att de får en förståelse. Pedagogisk dokumentation visar inte enbart vad som har hänt utan leder även barn och vuxna i förskolan vidare. Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation som ett verktyg och ett förhållningssätt gör vi detta möjligt för oss som pedagoger. Den pedagogiska dokumentationen skall ingå som en naturlig del av det systematiska kvalitetsarbetet. Vi behöver därför ta ställning till:

- Hur ska vi arbeta med och återföra de observationer och dokumentationer vi gör i vardagen till barnen?
- Hur ska den pedagogiska dokumentationen påverka våra val i det dagliga arbetet på förskolan?

Pedagogen

I syfte att skapa tydliga förväntningar på alla medarbetare finns i kommunen organisationsfilosofi: HEP - Helhet, engagemang och professionalitet. HEP levandegörs ute på förskolorna och ligger som grund även i medarbetar – och lönesamtal.

Det finns också en tydlig önskan inom verksamhetsområdet om att arbeta fram en rolltydlighet i organisationen. För att stödja utveckling i verksamheten ordnas olika insatser för pedagogerna/medarbetarna för att de ska kunna uppfylla sitt uppdrag, det vill säga hur de bedriver och utvecklar verksamheten. Detta sker dels via den lokala kompetensutvecklingsplanen och dels via de centrala insatser som görs utifrån gemensamma utvecklingsområden som identifierats i det systematiska kvalitetsarbetet.

9 Fyra strategier

För att nå utvecklingsmålen kommer fyra strategier vara centrala i det kommande utvecklingsarbetet.

Ledarstrategi

Förskolan ska ledas med utgångspunkt från HEP och kommunens ledningsfilosofi, men även utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet från SDT (Self determination theory). Ledarskapet ska också utgå från E. Scheins primära mekanismer för utveckling av och bibehållandet av en önskad kultur. I verksamheten ska täta uppföljningar av måluppfyllelse och ständiga förbättringar ske, samt ett nära samarbete mellan förskolechefer och verksamhetschef med kontinuerliga uppföljningar.

Lärstrategi

Genom att fokusera på barnets och pedagogens eget lärande såväl som det kollegiala lärandet skapas rolltydlighet och lärmiljöer som gynnar barns och vuxnas lärande. Utgångspunkter ska vara barnets aktiviteter, delaktighet, rhizomatiska tänkande och förmåga att reflektera. Ronderingar av lärmiljöerna samt tillgänglighetsverktyget kopplat till verksamhetens förmåga att möta alla barn blir gemensamma verktyg.

Kommunikationsstrategi

Strategin skapar ett konkret och tydligt underlag för samtal och dialog med barn, pedagoger och föräldrar. Konkreta exempel med hjälp av pedagogisk dokumentation i olika former används för att visa trygghet, utveckling och lärande för barn och vårdnadshavare, i syfte att underlätta dialog och nå ökat samförstånd i exempelvis utvecklingssamtal.

Utvärderingsstrategi

Med hjälp av pedagogisk dokumentation försöker verksamheten så långt som möjligt spegla barnets utveckling och lärande på ett mer helhets betonat och nyanserat sätt. Den pedagogiska dokumentationen används för att synliggöra barns förändrade kunnande men dokumentationen i sig ska också bidra till ytterligare kollegialt och kooperativt lärande.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

10 Referenser

- Alerby, Eva & Isaksson-Pelli, Ann (2004). *Goda lärmiljöer: ett kompetensutvecklingsprojekt inom Pajala kommuns skolor och förskolor*. Luleå: Luleå tekniska univ.
- Alfakir, Nabila (2010). *Föräldrasamverkan i förändring: handbok för pedagoger*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Broberg, Malin, Hagström, Birthe & Broberg, Anders (2012). *Anknytning i förskolan: vikten av trygghet för lek och lärande*. 1. uppl. Stockholm: Natur & Kultur
- Elmfeldt, Johan & Erixon, Per-Olof (2007). *Skrift i rörelse: om genrer och kommunikativ förmåga i skola och medielandskap*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Flising, Lisbeth, Fredriksson, Gunilla & Lund, Kjell (1996). *Föräldrakontakt: en bok om att skapa, behålla och utveckla ett gott föräldrasamarbete: en handbok*. Stockholm: Informationsförlust Nt litteratur.
- Holmlund, Kerstin & Rönnerman, Karin (1995). *Kvalitetssäkra förskolan: om utvärdering och utveckling av förskolans verksamhet*. Lund: Studentlitteratur
- Jensen, Elsebeth & Jensen, Helle (2008). *Professionellt föräldrasamarbete*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (red.) (2003). *Förskolan: barns första skola*. Lund: Studentlitteratur
- Kennedy, B. (1999). *Glasfåglar i molnen*. Stockholm: HLS Förlag.
- Liberg, Caroline (2007). *Att läsa och skriva – forskning och beprövad erfarenhet*. Myndigheten för skolutveckling
- Lindahl, Marita (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur
- Lindö, Rigmor (2009). *Det tidiga språkbudet*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98/10 reviderad 2010*. Stockholm: Edita.
- Skolverket (2014). *Att utmana och stimulera barns lärande och utveckling i förskolan*.
- Södling, Maria (2006). *Utbildning på vetenskaplig grund: röster från fältet*. Stockholm: Högskoleverket
- Vernersson, I-L. (2002). *Speciallärare i ett inkluderande perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Williams, Pia, Sheridan, Sonja & Pramling Samuelsson, Ingrid (2000). *Barns samlärande: en forskningsöversikt*. Stockholm: Statens skolverk Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=778>
- Åberg, Ann & Lenz Taguchi, Hillevi (2005). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Grön Flagg: <http://www.hsr.se/det-har-gor-vi/skola-forskola/hall-sverige-rents-gron-flagg>
- Cederholm Ulrika Ellmin (2010). *Den goda förskolan ett kommunikations och dokumentationsperspektiv. Exempel och förebilder*. Artikel/konferens.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

Bilaga 1.

Literacy

Begreppet literacy saknar en egentlig svensk översättning. Elmfeldt & Erixon (2007, s. 113-114), definierar begreppet på följande sätt: *Begreppets stam är latinets littera som betyder bokstav och man har försökt försvenska literacy till litteracitet.* Det är en översättning som pekar mot vad som i den massmediala skoldebatten och i den utbildningspolitiska vardagen betonas som det grundläggande för alla barn att lära sig, nämligen att lära sig läsa, skriva och räkna. Literacy är dock ett vidare begrepp än så. Beroende på sammanhanget det nämns i kan det absolut innebära läs- och skrivinläring, men även en människas förmåga att använda sig av olika semiotiska tecken för att skapa sammanhang i sitt lärande, Elmfeldt & Erixon (2007, s. 225). Roger Säljö (2006, s. 186) professor i pedagogik, menar även att literacy i grund och botten är ”sociokulturella aktiviteter som innebär att man använder sig av praktiska och intellektuella tekniker”. Caroline Liberg (2007, s. 7) som är professor i utbildningsvetenskap anser att inom begreppet finns plats för olika medier så som film, drama och bild för att kunna öka vår förståelse för språket. Hon menar vidare att när man talar om meningsskapande på detta vida sätt och i begreppet språk inbegriper såväl verbala som ickeverbala språk, till exempel talspråk, skriftspråk, bildspråk, musikens språk, dansens och rörelsens språk osv, använder vi ett vidgat språkbegrepp. Lindö (2009) menar att literacy inte endast handlar om att knäcka koder till läsande och skrivande, det handlar även om att ha ett rörligt intellekt. Här menas till exempel för att kunna använda sig utav literacy måste du kunna associera till tidigare källor av text eller bild, kunna dra slutsatser och vara kritisk. Dessutom måste du kunna förstå det som förmedlas i texten, och uppfatta undertexten, det som står skrivet mellan raderna. Vidare menar författaren att literacy är ett sätt att tänka, och en social aktivitet vi utövar tillsammans (2009). Både förskolans och skolans läroplan påtalar vikten av variation i lärandet, men även det som vi anser är av ännu större vikt: att barnens erfarenhetsvärld, vilken kunskap de redan byggt upp, ska vara utgångspunkten för barnen i deras fortsatta utveckling och lärande. I Lpfö 98, reviderad upplaga (2010), återges följande: *Barnen ska få stimulans och vägledning av vuxna för att genom egen aktivitet öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter. Detta förhållningssätt förutsätter att olika språk- och kunskapsformer och olika sätt att lära balanseras och bildar en helhet.* För att kunna skapa de bästa förutsättningarna för barnens utveckling och lärande inom läs- och skrivutveckling behöver vi få syn på var barnet befinner sig samt hur barnet använder sig utav redan vunna kunskaper inom literacy. I förskolans läroplan återfinns det uppdrag, samt de mål som anger en förväntad kvalitetsutveckling för varje enskilt barn i förskolans verksamhet. Förskolan ska enligt Skolverket lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen (2010, s. 7).

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

En ökad förståelse kring hur barnen använder sig utav literacy bidrar till högre kvalitet i verksamheten. Det är viktigt att vara medveten om hur barnen använder sig utav den literacy de redan har erövrat, detta för att kunna utgå från barnens kompetens i det fortsatta arbetet.

Pedagogiska lärmiljöer

Det finns inga rätt eller fel, men om miljöerna ska vara utmanande, lärande och skapa mötesplatser för barn och vuxna behöver vi tänka till.

Vernersson (2002) definierar en god lärmiljö, med att man som lärare lyssnar och tar sig tid med barnen. Att man är tydlig i sitt sätt att agera och att barnen blir sedda och bekräftade. Barnens självförtroende, självkänsla och motivation är grunden för allt lärande. Som lärare måste man enligt Kennedy (1999) alltid skapa miljöer utifrån barnens behov och i takt med hur barngruppen förändras, det kommer alltid att finnas utmaningar för lärarna att skapa goda lärmiljöer för att kunna möta alla barns behov i förskolan. Enligt Johansson & Pramling - Samuelsson (2003) skall den pedagogiska miljön vara en miljö som stödjer och utvecklar barns kompetenser. Lärarna måste förändra miljön samtidigt som det sker förändringar i gruppen. Den miljö som skapas skall stödja barns samlärande, där barns erfarenheter och kompetenser kan vara en tillgång i både det egna lärandet och kamraternas. I den pedagogiska miljön synliggörs lärarens bild av barnen och dess kompetenser, samt lärarens syn på kunskap och lärande. Fokus måste alltid vara att utgå ifrån den grupp man har och deras behov när lärarna diskuterar med varandra vad man vill att de olika rummen i verksamheten skall signalera till barnen. De anser att lärarna måste arrangera en miljö som tillåter barnen att fatta egna beslut. Genom att skapa pedagogiska sammanhang för barnen ger man dem en möjlighet att både vara och uppleva sig som kompetenta.

Förskolans miljö skall inbjuda till forskande och nyfikenhet. Lindahl (1998) menar att det är viktigt att lärarna ger barnen möjligheter till egna intressen, samt att de låter barnen uppleva olika utmaningar. Barns spontana lärande sker i en tillåtande och stimulerande förskolemiljö.

Miljön skall ge stimulans för fantasin och tänkandet samtidigt som intellektet utvecklas. Williams, Sheridan, Pramling - Samuelsson (2000) m.fl. anser att ur ett kognitivt perspektiv på kunskap och lärande blir det viktigt för lärarna att skapa en pedagogisk miljö där barnet kan konstruera kunskap i form av förståelse, att det sker en utveckling utifrån barnets mognad. De skall få stöd i att utveckla en positiv attityd till det egna lärandet. Viktigt är att barnen ges möjligheter att formulera och lösa realistiska problem i verksamheten. Miljön som skapas skall underlätta för barnen att vara nyfikna, självständiga och forskande och enligt Kennedy (1999) måste dessa diskussioner om hur man förändrar miljön hållas levande. Det är viktigt att ifrågasätta varför förändringarna görs. Genom så kallade ronderingar där pedagogerna titta på miljöerna ur barnens perspektiv kan detta realiseras.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

Att bygga upp miljöer utifrån vad den existerande barngruppen är intresserad av är viktigt. Genom att man skapar miljöer som bygger på att ge barnen möjlighet till självständighet, skapar man samtidigt mer tid till lärarna att användas för dokumentationer och observationer av barnen och deras möte med miljö och material samt deras lekar.

Pedagogisk dokumentation

Alerby & Isaksson-Pelli (2004) anser att ständiga samtal och reflektioner i arbetslaget är oombärliga redskap som krävs för att grundlägga kunskap och känsla för värdegrunden utifrån Lpfö (2010). En bra förskola uppvisar även ett professionellt engagemang både innehållsmässigt och pedagogiskt. Lärare måste få möjlighet till att ensam och med kollegor muntligt och skriftligt reflektera över sitt uppdrag enligt Alerby & Isaksson-Pelli (2004). De menar att lärare måste arbeta med styrdokumentet Lpfö (2010) samt reflektera, diskutera och analysera den för att tillsammans öka den personliga medvetenheten kring arbetssätt och förhållningssätt. Holmlund & Rönnerman (1995) menar att lärare måste på ett medvetet sätt försöka att identifiera problem i sin vardagspraktik och sträva efter lösningar som har positiva effekter för barnen och deras inläring. Först då reflekterar de över hur deras arbetssätt och metoder kan förändras. På detta sätt tillför man både sig själv och andra kunskap. Denna kunskap kan utvecklas till kollektiv yrkeskunskap om diskussionerna sker i arbetslaget. Det behövs återkommande tillfällen för arbetslaget att träffas och diskutera det gemensamma uppdrag som alla har anställts för.

För att kunna följa och förstå barnens processer behöver vi observera och dokumentera det barnen säger, gör och visar. Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation som ett verktyg och ett förhållningssätt gör vi detta möjligt för oss som pedagoger. Vi behöver därför ta ställning till:

- Hur ska vi arbeta med och återföra till barnen de observationer och dokumentationer vi gör i vardagen?
- Hur ska den pedagogiska dokumentationen påverka våra val i vardagens arbete på förskolan?
- Hur ska vi synliggöra barnens delaktighet i arbetet?
- Vad innebär en närvarande och medskapande pedagog för oss? Begreppen som lyfts inledningsvis i detta förskoleprogram utifrån Skolverkets forskning; *Att utmana och stimulera barns lärande och utveckling i förskolan* (2014), fördjupar vår medvetenhet om detta.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

Hållbar utveckling

Förskolan ska enligt läroplanen (2010) lägga stor vikt vid miljö- och naturvårdsfrågor. Ett ekologiskt förhållningssätt och en positiv framtidstro ska prägla förskolans verksamhet. Förskolan ska medverka till att barnen tillägnar sig ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp. Verksamheten ska hjälpa barnen att förstå hur vardagsliv och arbete kan utformas så att det bidrar till en bättre miljö både i nutid och i framtid.

De pedagogiska verksamheterna kan direkt bidra till en mer hållbar utveckling genom att minska verksamhetens miljöpåverkan till exempel genom vår plan för giftfri förskola som antogs av den politiska nämnden i februari 2016. Framförallt bidrar vi indirekt via det långsiktiga arbetet med att skapa medvetna samhällsmedborgare med stor insikt kring hållbarhetsfrågorna. Ett arbete som påbörjas redan vid förskolestarten via verksamheternas engagemang i Grön Flagg.

Medveten användning av återvinningsmaterial i förskolan har flera syften. Pedagogiskt främjar olika tilläggsmaterial tanken om barnet som konstruktör. Materialet kan bli vad barnet önskar och erbjuder ett utforskande av olika egenskaper och användningsområden. Materialet är könsneutralt och bidrar till jämlikhetsarbetet på förskolan. Barns förmåga att fantisera och föreställa sig utmanas och utvecklas. Ekologiskt främjar återvinningsmaterial en värdegrundsaspekt. Vi tar hand om saker och använder dem igen. Allt material kan bli värdefullt. Ekonomiskt bidrar användandet av återvinningsmaterial till minskade inköp av annat ”färdigt” och/eller ”nytt” material. Att återanvända blir meningsfullt för barn och vuxna i detta sammanhang.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

Bilaga 2.

Ett ledarskap som kan kopplas till forskning, SDT– Self Determination Theory. (Deci & Ryan, 2004). En motivations teori som visat sig vara framgångsrik för att öka och bygga motivation.

Scheins modell över organisationskulturer har etablerat sig som grunden inom forskningen om organisationskulturer. Modellen har tre nivåer. Schein menade att kulturer kan uppfattas på olika nivåer, och att dessa nivåer kan jämföras med ett isberg. Delen som är ovanför vattnet är *artefakterna*. Det är sådana saker man lätt kan observera men kanske inte förstår fullt ut såvida man inte frågar någon som är bekant med kulturen. Nästa nivå ligger just under vattenytan och är *normer och värderingar*. Värderingar, normer och principer kan oftast identifieras genom att t.ex. använda sig av frågeformulär, men kan vara svåra få en uppfattning om genom enbart observation. Nästa nivå är botten på isberget som inte kan observeras. Det är de *grundläggande uppfattningarna och antagandena*. De börjar oftast som värderingar men tas sen för givet och är väldigt svåra att få grepp om för en outsider.

Ledarens grundantaganden om hur saker ska vara och göras påverkar resultatet och Schein tar upp olika tekniker genom vilka ledningen kan lära organisationsmedlemmarna hur de ska uppfatta situationer, tänka, känna och bete sig.

1. Vad ledare fokuserar på, mäter och följer upp/ Hur ledaren följer upp

Schein(2010) menar att det är systematiken som är viktig, d.v.s. att man fortsätter att följa upp en fråga mer än intensiteten i det intresse ledaren visar. Ledaren kan t.ex. enligt Schein överföra sina egna antaganden och viktiga värden till medarbetarna genom att systematiskt ställa frågor kring vissa områden. Något som man skulle kunna kalla för att ”det man lyser på växer”.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

2. Ledares reaktioner på kritiska händelser och organisationskriser

Hur ledare hanterar stress vid yttre påverkan kommer enligt Schein att skapa nya normer, värden och arbetssätt. Det visar även de underliggande antaganden som styr organisationen. Kriser skapar stress och behovet att komma ur den stressade situationen. I de fall där medarbetarna delar en upplevelse av stress och tillsammans lär sig att hantera situationen och minska stressen är de mer troligt benägna att minnas och använda det nya beteendet även i framtiden. Ledarens trovärdighet stärks enligt författaren om medarbetarna känner sig delaktiga i lösningen av problem och får mandat att ta ansvar.

3. Hur ledare fördelar resurser

Schein beskriver här hur ledarens personliga antaganden om och relation till plus och minus på resurssidan blir synlig. Ledaren som blir stressad av att hamna på minus tenderar att fatta mer kortsiktiga beslut än den ledare som har ett mer långsiktigt helhetsperspektiv kring verksamheten och dess resurser. Om medarbetarna får mer möjlighet att påverka resursfördelningen kommer de enligt författaren också att ta mer ansvar för genomförandet.

4. Medveten som förebild, lär ut och coachar

Ledare som med sitt handlande visar vad de önskar se hos medarbetarna har enligt Schein stor betydelse för framgångsrikt ledarskap. Så vad ledare säger och vad ledare gör bör för att få effekt och trovärdighet överensstämja. Enligt författaren behöver ledaren ställa frågor och söka lösningar utifrån medarbetarnas egna idéer samt ge råd, instruktioner och korrigera allt i syfte att förbättra inte att kritisera.

5. Hur ledare fördelar belöningar och status

Medarbetare i alla organisationer lär sig enligt Schein vad organisationen och ledaren vill ha och uppskattar. Ledare kan enligt författaren snabbt leda in på sina prioriterade områden, mål och värden genom att systematiskt och konsekvent koppla belöningar till det beteende de vill se i sin organisation. Det påverkar enligt Schein vad som verkligen händer i organisationen och vad medarbetarna verkligen gör och överskuggar andra policydokument och skrivna överenskommelser.

6. Hur ledare rekryterar, väljer, befordrar och exkluderar

Enligt Schein (2010) är det sätt ledaren väljer nya medlemmar en av de mest subtila men även mest effektiva vägarna till att förankra och stärka ledarens egna antaganden och värde i organisationen. Författaren menar att mycket av detta pågår omedvetet. Ledaren söker personer som passar in i den rådande kulturen och i bästa fall i den kultur ledaren vill skapa.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

Scheins slutsatser gällande de sex primära mekanismerna är att de alla samverkar och stärker varandra i de fall där ledaren är konsekvent och systematisk i sina antaganden och värden och synliggör dem i handling. Mekanismerna visar på att ledare har många vägar att gå för att förankra den kultur de vill skapa i organisationen. Nya medarbetare behöver inte gå på kurs för att förstå hur en arbetsplats fungerar, det räcker enligt författaren att se ledarens dagliga beteende i verksamheten.

Något som gör skillnad är hur en ledare leder och hur ledare ”bäddar in” sina övertygelser, värderingar och antaganden i organisationen (Schein 2010). Det finns ingen riktigt rak översättning av det engelska ordet ”embedding” som Schein använder. Schein (2010) anser att en av de mest kraftfulla mekanismer som ledare och även kollegor har för att kommunicera kring vad de tror på och vad de bryr sig om, är det som de systematiskt uppmärksammar. Om ledare är medvetna om detta kommer de vara mer systematiska i sin kommunikation. Att vara konsekvent i sina val av vad som uppmärksammas utifrån dessa mekanismer är enligt författaren det viktigaste verktyget, inte nödvändigtvis intensiteten. Om ledaren inte är systematisk och konsekvent i vad som uppmärksammas kommer onödig tid och energi gå åt för medarbetarna att försöka tolka vad som gäller och vad ledaren egentligen menar. Ledares dagliga handlingar visar vilka viktiga kulturella normer och antaganden som gäller i en organisation. Hur ledare leder gör skillnad.

Förskoleprogram för de kommunala förskolorna

Upplands-Bro i hjärtat av Mälardalen är en av Storstockholms naturskönaste kommuner med 13 mil stränder och en skärgård med 50 öar. Här möts en mångtusenårig historia med en spännande framtidsutveckling. Här kan du kombinera tryggt boende med en aktiv fritid. Allt finns på armlängds avstånd.

www.upplands-bro.se
kommun@upplands-bro.se
08 581 690 00